
Kultura bez barier – Razem dla społeczności Gminy Iwkowa

Raport z diagnozy w
ramach Programu Dom
Kultury+ Inicjatywy
Lokalne 2025
prowadzonej w Iwkowej.

Tomasz Kasprzak

Spis treści

Kluczowe wnioski	3
Wstęp	8
O Programie Dom Kultury+ Inicjatywy Lokalne	9
Założenia metodologiczne – przyjęty model diagnozy	10
Kultura bez granic - wyniki diagnozy	16
1. Daleko od szosy. Kontekst działań kulturalno-społecznych w gminie Iwkowa...	16
2. To nasze miejsce. GOK z perspektywy mieszkańców.....	18
3. Ja się stąd nie wyprowadzę. Potencjał miejsca	20
4. Mądrze i dla wszystkich. O potrzebach mieszkańców.....	24
5. Czy można inaczej albo więcej? Typ i potencjał inicjatyw.	27
Podsumowanie	32

Kluczowe wnioski

- ✓ Mieszkańcy podkreślają, że zasadniczym inicjatorem, partnerem, wsparciem w codziennej działalności oddolnej jest Gminny Ośrodek Kultury w Iwkowej.
- ✓ **Potencjał** gminy stanowią przede wszystkim:
 - aktywne, dobrze zsieciovane podmioty (GOK, szkoły, NGO-sy);
 - aktywna młodzież;
 - aktywni seniorzy;
 - lokalne zasoby przyrodnicze;
 - lokalna historia i tradycja.

Wyzwania stanowią zwłaszcza:

- brak, względnie niewystarczająca dostępność infrastruktury, która mogłaby służyć różnego rodzaju aktywnościom grupowym (kulturalnym, sportowym i in.), a przy okazji (lub przede wszystkim) integracji mieszkańców z różnych grup wiekowych;
- ograniczona oferta dla młodzieży (przede wszystkim zadaszonych miejsc spotkań);
- utrudniony dostęp do oferty kulturalnej niektórych sołectw;
- ograniczenia finansowe z jakimi borykają się lokalne podmioty.

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy lokalnej można określić najważniejsze kierunki rozwijania aktywności kulturalnej w gminie Iwkowa. W odniesieniu do planowanego naboru pomysłów na inicjatywy lokalne, szczególnie cenne będą działania o następujących cechach:

- ✓ **Inicjatywy zgłaszane i/lub realizowane przez młodzież oraz inicjatywy zakładające aktywne zaangażowanie młodzieży.** Rekomendacja wynika z potrzeby tworzenia w lokalnym otoczeniu jak najlepszych warunków dla rozwoju społecznego, twórczego i osobistego młodych osób, dla którego kultura może być doskonałym narzędziem rozwoju.
- ✓ **Większa liczba imprez plenerowych.** Uczestnicy diagnozy wielokrotnie wskazywali na potrzebę rozbudowania ofert wydarzeń na świeżym powietrzu.

Padaly propozycje występow wykonawców hip-hopowych i K-popu (co ciekawe nie tylko wśród najmłodszych i młodzieży, ale też dorosłych).

- ✓ **Wsparcie zainteresowań lokalnością, wspieranie i celebrowanie lokalnego patriotyzmu.** Szczególnie starsi mieszkańcy mają nieraz dużą wiedzę na temat swojej okolicy, zbierają stare zdjęcia i inne artefakty przeszłości. Ze wsparciem GOK mogłyby powstać wystawy poświęcone poszczególnym miejscowościom. Do części tych działań można włączyć lokalną młodzież. W ramach zainteresowania lokalnością i podtrzymywania przekazu międzypokoleniowego warto pomyśleć o organizacji spacerów po poszczególnych sołectwach, połączone z opowieściami osób zajmujących się lokalną historią lub starszych mieszkańców tych wsi. Warto promować inicjatywy służące promowaniu, odkrywaniu i zachowywaniu wiedzy o unikalnych historiach i elementach lokalnej kultury i przyrody, związanych z danym miejscem lub otoczeniem, w tym przede wszystkim tych mniej znanych i nieoczywistych. Rekomendacja ma na celu zwrócenie uwagi na niezwykle bogate i różnorodne, lokalne dziedzictwo historyczne i kulturowe, jako istotny czynnik kulturotwórczy i budujący poczucie lokalnej tożsamości.
- ✓ **Stworzenie „trzeciego miejsca” dla młodzieży.** Aktywizacja młodzieży nie jest zadaniem łatwym. Młodzieży brakuje miejsca, gdzie mogłaby spędzać czas z rówieśnikami w niezobowiązujący sposób. O takiej potrzebie świadczy m.in. stosunkowo częste podkreślanie, że w Iwkowej brakuje „galerii” (oczywiście chodzi o galerię handlową, spełniającą potrzeby fizyczne, konsumpcyjne, kulturalne, społeczne, a przede wszystkim towarzyskie). Odpowiedzią na tę potrzebę może być włączenie młodych ludzi w organizację przeznaczoną dla nich przestrzeni w jakimś gminnym miejscu użyteczności publicznej. Jeśli taki projekt się uda, znacznie zwiększy to szanse, że młodzież sama będzie dbała o to miejsce, chroniąc je przed zniszczeniem. Takie „trzecie miejsce”, przeznaczone dla młodzieży, wyposażone w fotele, stoły, gry, czajnik i kubki na herbatę, mogłoby przyciągnąć młodych do instytucji publicznych takich jak GOK.^[n1]

- ✓ **Wzmocnienie współpracy między GOK a szkołami.** Ta współpraca od lat już jest, należy uznać ją za duży atut lokalny, warto jednak ją rozszerzać, choćby z faktu że szkoły to zasadnicze miejsce spędzania czasu dla wszystkich młodych mieszkańców gminy. Ważną oddolną pracą skierowaną do młodzieży mogłyby być podejmowanie większej liczbie różnorodnych krótko- i długoterminowych inicjatyw w przestrzeni szkoły. Przykładowo - przeprowadzanie przez pracowników GOK (w towarzystwie nauczyciela) szybkich konsultacji dotyczących oferty kulturalnej gminy wśród uczniów przebywających w świetlicy szkolnej lub na lekcji wychowawczej. Dobrym przykładem jest opisywana w tym dokumencie współpraca GOK ze szkołami w ramach diagnozy lokalnej (organizacja badań ankietowych, warsztatów z uczniami). Pomocne mogłoby też być częstsze uczestnictwo pracowników GOK w życiu szkoły – mogliby oni co jakiś przychodzić na lekcje wychowawcze, lekcje plastyki, muzyki czy WF, a organizując ciekawe aktywności, dać się poznać i zachęcić do odwiedzania GOK (biorąc pod uwagę ograniczenia kadrowe GOK, kalendarz szkolny). W ten sposób GOK miałoby szansę wrosnąć w świadomość uczniów i stać się przyjaznym, otwartym punktem na mapie gminy. Być może warto by było częściej osobiście zapraszać uczniów na wydarzenia organizowane z myślą o nich.
- ✓ **Zorganizowanie warsztatów prowadzonych przez seniorów-ekspertów dla młodych** dotyczących lokalnej tradycji, rękodzielnictwa. Byłby to przyczynek do „wymiany międzypokoleniowej”.
- ✓ **Zorganizowanie warsztatów prowadzonych przez młodych ekspertów dla seniorów.** Młodzi ludzie jako jeden ze sposobów spędzania wolnego czasu często wymieniają korzystanie z nowych technologii. Z kolei starsi mieszkańcy często nie potrafią z nich korzystać. Młodzi ludzie z gminnych szkół mogliby się stać ekspertami i poprowadzić warsztaty obsługi komputera/telefonu dla starszych mieszkańców gminy. Obok „wymiany międzypokoleniowej”, była by to możliwość przekazywania wiedzy w odwrotnym niż tradycyjny kierunku – przez młodych starszym.

- ✓ W wątku budowania więzi międzypokoleniowych ankietowani mieszkańcy wskazywali na **potrzebę wyjazdów międzypokoleniowych**.
- ✓ **Oferta warsztatów artystycznych** - tutaj zgłaszano m.in. zapotrzebowanie na warsztaty fotograficzne, warsztaty ze śpiewu, rękodzieła.
- ✓ **Miejsca potencjalnych wydarzeń**. Ankietowani mieszkańcy wskazywali takie lokalizacje jak parkingi przy kościołach i szkołach, szkolne sale sportowe (np. w Wojakowej). Wielokrotnie wskazywane były również takie miejsca jak punkty widokowe, wieża widokowa, krzyże. Na podstawie diagnozy można sformułować rekomendację **aby zgłaszane inicjatywy wykorzystywały lokalne zasoby przyrodnicze i/lub historyczne**. Warto rozważyć realizowanie inicjatyw w plenerze – w miejscach o istotnych walorach przyrodniczo-kulturowych, a jednocześnie popularnych wśród mieszkank i mieszkańców gminy.
- ✓ **Inicjatyw realizowane w różnych lokalizacjach gminy**. W skład gminy Iwkowa wchodzi 7 sołectw. Jedną z różnic jest dostępność oferty kulturalnej – nie w każdym sołectwie jest jednakowa. Z powyższych względów, przy planowaniu inicjatywy, warto świadomie wybrać ich lokalizację, pamiętając, że może ona, ale nie musi być realizowana w samej miejscowości Iwkowa.
- ✓ Projekt zatytułowany jest „Kultura bez barier” – **obok dostępności komunikacyjnej należy zadbać o dostępność przyszłych inicjatyw i szarzej oferty GOK dla osób z niepełnosprawnością (OzN)**. Podkreślali to zarówno uczestnicy wywiadów grupowych jak i osoby wypełniające ankiety. Ponadto dostępność oferty gminy dla OzN jest jednym z priorytetów Strategii Rozwoju Gminy Iwkowa na lata 2023-2030.
- ✓ Badani deklarowali potrzebę inicjatyw oddolnych. Biorący udział w diagnozie **mieszkańcy wyrażają duże zainteresowanie możliwością przygotowania i realizacji inicjatyw lokalnych** – daje to szansę na partycypacyjną formę realizacji drugiej części projektu DK+ Inicjatywy Lokalne w gminie (zgłoszenie i realizacja własnych inicjatyw przez mieszkańców).
- ✓ „Kultura bez barier” w ramach DK+ Inicjatywy Lokalne to działanie **grupowe** – w jego efekcie mają szansę wytworzyć się i/lub wzmocnić sieci

lokalne, które mają szansę trwać i przynosić wymierne efekty jej uczestnikom i szerszej społeczności gminy Iwkowa (wsparcie, wymiana wiedzy i doświadczeń, wspólne, aktywne spędzanie czasu, wspólne pisanie wniosków, realizacja projektów).

- ✓ Widać ogromne zapotrzebowanie na tego typu projekty jak „Kultura bez barier”. Z jednej strony mocno odczuwane są **bariery finansowe** - GOK dysponuje bardzo ograniczonymi środkami na realizację własnego programu, nie istnieje lokalny mechanizm finansowania czy dotacji działań oddolnych. Z drugiej strony **gmina jest rozproszona, słabo skomunikowana** (na poziomie transportu publicznego), a DK+ Inicjatywy Lokalne daje możliwość realizacji pomysłów w różnych lokalizacjach gminy.

Wstęp

W 2025 roku Gminny Ośrodek Kultury w Iwkowej dołączył do grona instytucji kultury z całego kraju, które są beneficjentami programu Dom Kultury + Inicjatywy Lokalne. Działanie dofinansowane jest ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu Narodowego Centrum Kultury: Dom Kultury+ Edycja 2025. Motywacją do tego była chęć lepszego poznania potrzeb odbiorców działań, nawiązania dialogu z grupami w niewielkim stopniu korzystającymi z oferty instytucji oraz umożliwienie osobom mieszkającym na terenie gminy Iwkowa większej sprawczości w zakresie tworzenia programu GOK oraz włączenie większej społeczności w realizację wspólnych działań. Pierwszym etapem projektu było przeprowadzenie diagnozy lokalnej. Planując diagnozę, chcieliśmy¹ się skupić na określeniu potencjału kulturotwórczego gminy Iwkowa. Potencjał kulturotwórczy rozumiemy jako możliwość tworzenia, rozwijania i promowania różnych dziedzin kultury. Jest to zdolność do organizowania wydarzeń kulturalnych, wspierania lokalnych artystów i rzemieślników, edukacji kulturalnej, dbania o dziedzictwo kulturowe oraz współpracy z innymi miejscowościami i instytucjami kulturalnymi. Wierzymy, że lepsze poznanie potencjału kulturotwórczego gminy może przyczynić się do promowania ludzi z iwkowskiego kręgu kultury i stworzenie im możliwości prezentacji twórczości wśród lokalnej społeczności. Docelowo, jako ośrodek kultury, GOK może wykorzystać ich potencjał przy tworzeniu różnego rodzaju wydarzeń, warsztatów, imprez, inicjatyw.

Poniższy raport zawiera wyniki diagnozy lokalnej prowadzonej w ramach projektu „Kultura bez barier - Razem dla społeczności Gminy Iwkowa”. Projekt finansowany jest w ramach programu „Dom Kultury+ Edycja 2025.” w okresie od marca do listopada 2025.

¹ Przez *my* rozumiemy przedstawicieli GOK w Iwkowej, animatorkę wspierającą GOK z ramienia NCK, badacza-diagnostę.

Diagnoza nie byłaby możliwa bez zaangażowania osób, których działania, opinie, postawy poddawane są badaniu. Na wstępie chcę podziękować mieszkańcom gminy Iwkowa. Dziękuję też autorom i realizatorom projektu z Gminnego Ośrodka Kultury w Iwkowej oraz animatorce wspierającej GOK w Iwkowej z ramienia Narodowego Centrum Kultury.

O Programie Dom Kultury+ Inicjatywy Lokalne

Zgodnie z regulaminem, strategicznym celem Programu Dom Kultury+ Inicjatywy Lokalne (dalej Program) jest inicjowanie działań służących wzmocnieniu zaangażowania domów kultury w życie społeczności lokalnej, odkrywanie i rozwijanie potencjału i kapitału kulturowego jej członków oraz kulturotwórczych zasobów społeczności². Program ma zwiększać zaangażowanie domów kultury, ośrodków kultury oraz centrów kultury i sztuki w życie społeczności lokalnych poprzez odkrywanie i wspieranie oddolnych inicjatyw kulturotwórczych, realizowanych przez mieszkańców gmin miejskich, miejsko-wiejskich i wiejskich. Realizacja programu ma wesprzeć tworzenie warunków sprzyjających refleksji domów kultury z wykorzystaniem systematycznego mikrodiagnozowania społeczności lokalnej³. Program składa się z dwóch etapów.

- Pierwszy obejmuje przeprowadzenie diagnozy identyfikującej zasoby kulturowe danej społeczności lokalnej. Wypracowane w ramach działań badawczych wnioski i rekomendacje stają się podstawą do stworzenia zasad wyboru inicjatyw, które mieszkańcy będą mogli zgłaszać w otwartym naborze.
- Druga faza Programu realizację wybranych inicjatyw..

² Regulamin Programu Narodowego Centrum Kultury Dom Kultury+ Edycja 2024, <https://nck.pl/upload/2023/11/regulamin-dom-kultury-edycja-2024373.pdf> [data dostępu: 15.06.2025], s. 1.

³ Tamże, s. 4.

Zgodnie z regulaminem, jednym z oczekiwanych efektów Programu jest wzmocnienie roli domu kultury jako miejsca otwartego, wspólnego dla wszystkich mieszkańców. W celu osiągnięcia tego rezultatu zaplanowane działania powinny służyć przede wszystkim inicjowaniu nowych praktyk zarządzania instytucją kultury, odkrywaniu i pobudzaniu aktywności społecznej, wspomaganiu rozwoju kapitału społecznego i kulturowego oraz poznawaniu nowych możliwości współpracy z mieszkańcami⁴.

Gminny Ośrodek Kultury w Iwkowej jako instytucja nigdy dotąd nie była beneficjentem programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne.

Założenia metodologiczne – przyjęty model diagnozy

Przygotowując wniosek do Programu DK+ Inicjatywy Lokalne Gminny Ośrodek Kultury w Iwkowej zaplanował realizację całego projektu (w tym diagnozy) w oparciu o **model partycypacyjny**, który zakłada ścisłą współpracę z lokalnymi instytucjami i społecznościami w celu aktywizacji i integracji grup dotychczas niewidocznych społecznie lub wycofanych, ale o dużym potencjale kulturotwórczym.

Obszar i zasięg diagnozy

Przeprowadzona diagnoza lokalna objęła teren gminy Iwkowa. Zaproszenie do włączenia się w dyskusję na temat kultury skierowaliśmy do wszystkich mieszkańców gminy, bez względu na wiek i miejsce zamieszkania. Działania badawcze przeprowadzone w gminie odbywały się zarówno w siedzibie Gminnego Ośrodka Kultury jak i w przestrzeni publicznej gminy. Dodatkowo cztery spotkania badawcze

⁴ Tamże, s. 2.

odbyły się w szkołach gminnych: Publicznej Szkole Podstawowej im. Władysława Orkana w Dobrocieszu, Publicznej Szkole Podstawowej im. św. Jana Pawła II w Iwkowej, Publicznej Szkole Podstawowej w Iwkowej Nagórze, Publicznej Szkole Podstawowej w Kątach. Miało miejsce również spotkanie badawcze z seniorami w siedzibie OSP Porąbka Iwkowska.

Cel diagnozy

Celem diagnozy było pozyskanie informacji na temat możliwości zwiększenia zaangażowania mieszkańców gminy Iwkowa w tworzenie oferty GOK poprzez bliską i bezpośrednią współpracę z przedstawicielami lokalnej społeczności, a także wspólne odkrywanie lokalnego potencjału kulturotwórczego. Mapując potencjał kulturotwórczy, skupiliśmy się na czynnikach takich jak: partnerzy z otoczenia lokalnego, współpraca międzysektorowa, kulturowe dziedzictwo materialne i niematerialne, widoczność kultury i zapewnienie dostępu do informacji, warunki infrastrukturalne, bariery uczestnictwa w kulturze, społeczna rola kultury. Ponadto skupiliśmy się na osobach, które tworzą lokalną społeczność, ich talentach, pasjach i gotowości do zaangażowania się w tworzenie kultury.

Narzędzia badawcze

Przeprowadzona diagnoza miała w charakter jakościowo-ilościowy. W ramach diagnozy zorganizowaliśmy spotkania moderowane, podczas których pracowaliśmy w formule warsztatowej. Dedykowane spotkania zostały zorganizowane dla grupy seniorów (1 spotkanie – członkinie i członkowie Klubu Seniora „Aktywni”) i młodzieży szkolnej (4 spotkania). Przeprowadzono również sondy uliczne, wywiady indywidualne oraz badania kwestionariuszowe we wszystkich szkołach gminy oraz z dorosłymi mieszkańcami. Dane zbierane były również za pomocą tzw. kolorowanki.

W ramach badań zastosowano triangulację, tj. metodę mającą zapewnić wyższą jakość prowadzonych badań i ograniczenie błędu pomiaru. Metoda polega na

zbieraniu danych za pomocą dwóch lub większej liczby technik, a następnie porównywanie i łączenie wyników. W ramach badań triangulacja została zastosowana zarówno na poziomie technik badawczych, jak i analizy danych, w trakcie której konfrontowano informacje pochodzące z różnych źródeł.

Źródła danych w ramach ewaluacji

Analiza danych zastanych

Analizie poddano dokumenty przygotowane w ramach aplikowania [n2] do projektu DK+ Inicjatyw Lokalne. Analiza stanowiła uzupełnienie informacji zbieranych za pomocą innych metod badawczych.

Analiza objęła takie dokumenty jak:

- ✓ opis projektu, założenia, wnioski aplikacyjny
- ✓ materiały dostępne na stronach internetowych gminy, lokalnych podmiotów.

Indywidualny wywiad pogłębiony (IDI) oraz sonda uliczna

Wywiady indywidualne oraz sonda uliczna (mini wywiady z mieszkańcami) dostarczyły informacji na temat mocnych i słabych stron gminy, potencjałów kulturowych oraz warunków brzegowych w jakich można by było realizować inicjatywy lokalne, a także w jaki sposób można wzmacniać zaangażowanie społeczności lokalnej w działania GOK. W ramach wywiadów indywidualnych i sondy ulicznej zebrano opinie 22 mieszkanki i mieszkańców gminy Iwkowa.

Wywiady grupowe

Zasadniczym celem wywiadów grupowych realizowanych podczas moderowanych spotkań badawczych było zebranie materiału badawczego pozwalającego na określenie potencjałów i wyzwań lokalnych dla działań kulturotwórczych. Ponadto podczas wywiadów zbierane były opinie o miejscach w gminie, które mają potencjał do prowadzenia na ich terenie inicjatyw. Łącznie w wywiadach wzięło udział ponad 120 osób (ok. 95 uczniów i 28 seniorów).

Badania kwestionariuszowe

W badaniu ankietowym wzięło udział prawie 150 mieszkańców gminy (N=148). Zakres kwestionariusza obejmował: opinie na temat korzystania z oferty GOK, określenia mocnych i słabych stron gminy, wskazania potencjalnych osób i miejsc kulturotwórczych, diagnozę potrzeb i sposobów spędzania czasu wolnego.

Kolorowanka^[n3]

To narzędzie było dystrybuowane w szkołach, w samym GOK oraz za pośrednictwem strony ośrodka. Badani mogli pokolorować interesujące ich tematy oraz zaproponować własne. Za pośrednictwem tego narzędzia zebrano opinie od 118 osób.

Kultura bez granic - wyniki diagnozy

1. Daleko od szosy. Kontekst działań kulturalno-społecznych w gminie Iwkowa

Gmina Iwkowa to gmina wiejska w województwie małopolskim, w powiecie brzeskim. Siedzibą gminy jest wieś Iwkowa. Gmina zajmuje powierzchnię 47 km² i liczy około 6550 mieszkańców (dane z 2025 roku)⁵. Pod względem demograficznym - dominują kobiety: 50,5%, mężczyźni stanowią 49,5% mieszkańców. Średni wiek w gminie: 38,5 lat (młodszy niż średnia w Małopolsce).

Gmina Iwkowa stanowi najbardziej wysuniętą na południe część powiatu brzeskiego, graniczy z powiatami nowosądeckim, limanowskim i bocheńskim.

Kluczowym dokumentem, lokalnym, także w obszarze kultury jest Strategia Rozwoju Gminy Iwkowa na lata 2023-2030. Przyjęcie tego dokumentu poprzedzone było badaniami diagnostycznymi (badania ankietowe on-line mieszkańców)⁶. Wybrane wnioski z tej diagnozy pokazujące specyfikę gminy i istotne kwestie z punktu widzenia działań społeczno-kulturalnych:

- większość mieszkańców jest zadowolona w stopniu wysokim lub bardzo wysokim ze swojego miejsca zamieszkania, w tym najbardziej korzystnie wypadają: tereny zielone, warunki do uprawiania sportu, jakość oferty kulturalnej, funkcjonowanie przedszkoli;

⁵ Urząd Statystyczny w Krakowie, Bank Danych Lokalnych 2019.

⁶ <https://iwkowa.pl/aktualnosci/strategia-rozwoju-gminy-iwkowa.html>

- społeczność Gminy Iwkowa jest najmniej zadowolona z jakości podstawowej opieki zdrowotnej, dostępu do usług dla seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami, transportu publicznego oraz stanu infrastruktury drogowej;
- respondenci wskazali sześć dziedzin tematycznych, w których należy podjąć najpilniejsze działania w zakresie rozwoju Gminy, są to: infrastruktura techniczna, wspieranie rozwoju przedsiębiorczości, estetyka terenów publicznych, integracja mieszkańców, ochrona powietrza oraz dostępność dla osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami;
- mieszkańcy najchętniej uczestniczą w wydarzeniach kulturalnych organizowanych przez Gminę – jest to najczęściej *Powitanie lata* oraz *Święto Suszonej Śliwki*;
- połowa mieszkańców uważa, że ma wpływ na decyzje podejmowane przez władze gminy;
- według osób uczestniczących w badaniu ankietowym priorytetowymi inwestycjami, które powinna podjąć w najbliższym czasie Gmina Iwkowa są: infrastruktura kanalizacyjna, infrastruktura drogowa (w tym chodniki oraz oświetlenie), zagospodarowanie przestrzenne, infrastruktura kulturalna, edukacyjna i sportowa, budowa żłobka⁷.

Inny dokument strategiczny jakim jest Gminny Program Rewitalizacji Gminy Iwkowa na lata 2016–2024 wskazuje podobnie jak strategia na następujące wyzwania:

- niski poziom aktywności społecznej mieszkańców;
- brak miejsc integracyjnych;

⁷ Tamże s.6.

- ograniczony dostęp do usług dla seniorów i osób z niepełnosprawnościami.

Analiza dokumentów strategicznych pokazuje potrzebę działań służących zwiększaniu dostępności, zmniejszaniu ograniczeń infrastrukturach, transportowych przy jednoczesnym zwiększaniu udziału osób starszych i osób w niepełnosprawnościami w życiu społeczno-kulturalnym gminy. Inny postulat dotyczy działań zwiększających aktywność mieszkańców oraz tworzenie miejsc/przestrzeni integracji społecznej. Jednocześnie to badanie pokazuje dostrzegane przez mieszkańców zasoby gminy jakimi są m.in. tereny zielone, dostęp do wydarzeń kulturalnych, możliwość uprawiania sportu.

Jeżeli natomiast popatrzymy na dane demograficzne to w Iwkowej mamy stosunkowo duży odsetek młodzieży co wskazuje na potrzebę inwestycji w edukację i infrastrukturę dla młodych ludzi, natomiast na poziomie kulturalnym i oferty spędzania czasu wolnego warto wzmacniać ofertę dla tej grupy.

Dane demograficzne pokazują na stabilną grupę seniorów, co daje potencjał dla działań międzypokoleniowych. Wreszcie w gminie jest dodatni przyrost co wskazuje na dobre warunki rozwojowe i atrakcyjność lokalną.

2. To nasze miejsce. GOK z perspektywy mieszkańców

Wszyscy uczestnicy diagnozy, niezależnie od zastosowanej metody badawczej, rozpoznają i kojarzą Gminny Ośrodek Kultury w Iwkowej. Zakres korzystania z oferty GOK jest oczywiście zróżnicowany (patrząc na grupy wiekowe najrzadziej korzystają dzieci i młodzież w wieku 10-12 lat, trzeba

jednak pamiętać że próba nie miała charakteru losowego, a populacja badanych uczniów była największa w całym badaniu).

Jak czytamy we wniosku do programu Dom Kultury + Inicjatywy Lokalne Gminny Ośrodek Kultury w Iwkowej pełni funkcję organizatora i koordynatora wydarzeń kulturalnych oraz niektórych inicjatyw sportowych na terenie gmin, Podejmuje działania na rzecz integracji mieszkańców, promocji dziedzictwa kulturowego i wspierania lokalnych inicjatyw społecznych. GOK realizuje zarówno przedsięwzięcia o zasięgu lokalnym, jak i wydarzenia o charakterze ponadregionalnym, które budują świadomość kulturową oraz wzmacniają więzi międzypokoleniowe.

Ważnym elementem działalności ośrodka jest współpraca z lokalnymi społecznościami w zakresie organizacji wydarzeń takich jak Święto Suszonej Śliwki, które od 2001 roku łączy promocję produktów regionalnych z prezentacją dorobku artystycznego mieszkańców. Co istotne, na przestrzeni lat wydarzenie to stało się jednym z najważniejszych przedsięwzięć promujących lokalne tradycje i kulturę.

GOK w Iwkowej wspiera także rozwój społecznych inicjatyw kulturalnych. Przy GOK od wielu lat działa Iwkowska Orkiestra Dęta, która założona początkowo jako orkiestra parafialna, nieprzerwanie od 1911 roku tworzy lokalną kulturę, zapewniając muzykom warunki do rozwoju artystycznego. Badani w różnym wieku, również osoby młode, wskazują że znają orkiestrę, uczestniczą w wydarzeniach, na których orkiestra występuje.

Dodatkowo, w odpowiedzi na potrzeby mieszkańców, ośrodek wspiera działalność zespołów folklorystycznych, które od 2003 roku promują tradycje i obyczaje regionu. Ostatnie lata to także rozwój działań skierowanych do różnych grup wiekowych – od seniorów, którzy organizują się w ramach klubu

„Aktywni”, po młodzież uczestniczącą w zajęciach Szkołki Tenisa Stołowego, działającej od 2016 roku. Instytucja podejmuje współpracę z lokalnymi stowarzyszeniami takimi jak LGD „Na Śliwkowym Szlaku”, Stowarzyszenie Rozwoju i Promocji Gminy Iwłowa, stowarzyszeniem "Wspólny Las" czy Stowarzyszenie „Dobro-cieszy”. Ta kooperacja umożliwia realizację wspólnych projektów o dużym znaczeniu dla społeczności lokalnej. Dzięki temu możliwe jest angażowanie różnych grup mieszkańców w działania promujące kulturę, tradycję i edukację.

GOK dysponuje przestrzeniami przystosowanymi do prowadzenia warsztatów, organizacji wydarzeń teatralnych i estradowych, a także własnym sprzętem komputerowym i multimedialnym, który umożliwia realizację działań online oraz promocję projektów w przestrzeni cyfrowej. Posiadane wyposażenie obejmuje m.in. nagłośnienie estradowe, sprzęt do druku plakatów oraz tablice ogłoszeń, co zapewnia skuteczną realizację inicjatyw. Ośrodek skutecznie realizuje złożone projekty, wykorzystując doświadczenie i zaangażowanie pracowników w działania na rzecz mieszkańców.

3. Ja się stąd nie wyprowadzę. Potencjał miejsca

Mieszkańcy wskazywali szereg ważnych dla nich, ciekawych i atrakcyjnych miejsc, z których są dumni i/lub lubią tam spędzać czas. W wypowiedziach seniorów oraz uczniów gminnych szkół pojawiają się wielokrotnie następujące lokalizacje/miejsca/obiekty:

Pasmo Szpilówka (w tym Piekarska Góra) oraz wieża widokowa
Krzyż jubileuszowy w Połomiu Małym,
Krzyż Powstańców na Piekarskiej Górze

Punkty widokowe: w Wojakowej, Dobrocieszy, Kątach
Pustelnia Świętego Urbana w Iwkowej
Bacówka Biały Jeleń
Gminny Ośrodek Kultury
Biblioteka w Iwkowej
Park Rowerowy w Kętach
Stadion IVA Iwkowa
Szkoły i przedszkola w gminie
Orlik w Wojakowej
Kościoły (m.in. „stary Kościółek, kościół parafialny)
Oranżadziarnia, ogródki gastronomiczne
Tężnia solna
Szlaki piesze i trasy roweroowe
Sołtysie Góry, Rogozowa
Winnica Nowizny w Połomiu Małym
Remizy strażackie

Aktywności które są dla mieszkańców atrakcyjne, na które zabraliby gościa to:

- Wyjście na wieżę widokową w Iwkowej
- Zrobienie pikniku z pięknym widokiem na Wojakową
- Spacer na szlaku Suszonej Śliwki
- Granie na orliku, stadionie w Iwkowej w piłkę nożną
- Spróbowanie iwkowskiej oranżady
- Wyjście na ogródki
- Spacer po lesie, zbieranie grzybów
- Wędrówka po szlakach, jazda ścieżkami i szlakami rowerowymi, uczestnictwo w rajdach pieszych i rowerowych

- Pójście do biblioteki, gdzie można pograć w planszówki i na komputerze
- Pójście do groty solnej (w bacówce Biały Jeleń), tężni solnej na stadionie „Iva”.

Co ważne, badani w różnym wieku wskazywali przywiązanie do gminy jako miejsca, w którym mieszkają, które jest dla nich atrakcyjne i utożsamiają się z nim. Jeden z uczniów tak to ujmując:

„Mi się tutaj bardzo podoba, mamy super okolicę. Jak gdzieś jeździmy z wycieczkami szkolnymi to wcale tak nie jest że gdzie indziej jest ładniej”.

Również seniorka z grupy „Aktywni” podkreśla walory lokalne:

„Ja mieszkałam w różnym miejscach, tutaj sprowadziłam się może ze 30 lat temu i powiem panu że za nic bym się nie wyprowadziła. Jest spokój, piękna przyroda, zielono, a co ważne ludzie są serdeczni i można na nich liczyć”.

Jak wynika z badanego materiału, ogromnym potencjałem gminy są tereny zielone (szeroko rozumiana przyroda), dziedzictwo kulturowo-materialne (szczególnie obiekty sakralne) oraz instytucje (GOK, biblioteka, organizacje pozarządowe, szkoły, przedszkola). Warto podkreślić, że niezależnie od grup wiekowych, mieszkańcy wskazywali podobne miejsca/instytucje. Wreszcie ogromnym zasobem są sami ludzie. Tak to ujmując jedna mieszkanka:

„Może to brzmi jak taka autopromocja, ale tutaj naprawdę są uczyni i mili ludzie. I chodzi o to, że nie tylko rodzina czy najbliżsi sąsiedzi. Sam pan zobaczy, jak tutaj nawet przy sklepie, czy w urzędzie, ludzie się zatrzymują porozmawiają ze sobą. Inna sprawa że jak jest potrzeba to też pomogą”.

Zaprezentowane wyżej potrzeby są oczywiście z różnego poziomu i zakresu jeżeli o realność ich zaspokojenia patrząc na uwarunkowania finansowe, specyfikę programu Dom Kultury+ Inicjatywy Lokalnej.

Mieszkańcy pytani byli o własne zainteresowania m.in. za pośrednictwem kolorowanki. Najczęściej jako obszary zainteresowania dodatkowych wskazywane były aktywności sportowe (piłka nożna, tenis stołowy, akrobatyka, jazda na rowerze, na rolkach, zakupy, spacer, komputer, książki). Natomiast ze wskazanej kafeterii wybierane były najczęściej takie aktywności jak: śpiew, gra na instrumentach, film, teatr. Wśród dodatkowych zajęć pojawiły się pojedyncze wskazania na: pilnowanie dzieci.

4. Mądrze i dla wszystkich. O potrzebach mieszkańców.

Właściwie za pośrednictwem każdego z narzędzi badawczych pytaliśmy mieszkańców o ich potrzeby. Można je pogrupować w następujące kategorie:

Zwiększenie takiego typu działań/wydarzeń jak:

- Wydarzenia rodzinne (pikniki)
- Występy kabaretów
- Zawody/turnieje sportowe (np. na orlikach) – częstsza organizacja
- Więcej imprez typu Dożynki
- Dodatkowe zajęcia (z astronomii, informatyki), zajęcia muzyczne (instrumenty, śpiew), taneczne (taniec towarzyski) fotograficzne, medialne
- Gry VR
- Częstsze maratony filmowe (kino)
- Wystawy sztuki/rzemiosła na salach gimnastycznych szkół (np. w Wojkowej).

Budowa, modernizacja Infrastruktury:

- chodniki, nowe przystanki, sygnalizacja świetlna
- parking przy stadionie IVA Iwkowa,
- pełnowymiarowy Orlik, naprawa istniejących,
- basen, pływalnia oraz Aquapark,

- więcej szlaków turystycznych ścieżki rowerowe, miejsca do skakania, skate park,
- siłownie na świeżym powietrzu,
- boisko do siatkówki, koszykówki,
- stok narciarsko,
- korty tenisowe,
- strzelnica
- staw-łowisko,
- park
- szersza infrastruktura gastronomiczna (KFC, budka z dobrym kebabem, budka z lodami, Buble Tea, McDonald)
- powstanie centrum handlowego, sklep Żabka, „trójshop” Rossmann-Pepco-Biedronka
- automat do butelek
- Mini zoo
- duże szachy
- park dla psów

Przestrzeń do spotkań z przyjaciółmi „*jakiś ciekawe miejsce do spotkań ze znajomymi*”. Miejsce spotkań połączone z przestrzenią relaksu i wody łączy się w takiej wizji jak:

„Strefa z fontannami, w których można się kąpać – tak jak w Warszawie pod Starym Miastem”

Dostępność:

Dostępna infrastruktura piesza i rowerowa: chodniki, więcej przejść dla pieszych, ścieżki rowerowe

Dostępność komunikacyjna: -transport publiczny, - „więcej autobusów”

Dostępność infrastrukturalna dla osób z niepełnosprawnościami i utrudnieniami ruchowymi; windy, podjazdy.

Dostępność informacyjna: więcej informacji w Internecie, większa liczba plakatów. Jedna z badanych osób (chłopak 13-17 lat):

„Ja bym właściwie chodził, tylko nie wiem kiedy są jakie wydarzenia”

„Bardziej ogłaszać wydarzenia, zapraszać starszych z możliwością transportu, robić wydarzenia w każdej części gminy”.

Mieszkańcy wskazują w badaniu potrzebę rozwoju swoich kompetencji i umiejętności – szczególnie w odniesieniu do obszarów ich zainteresowań (sport, taniec, plastyka, fotografia, śpiew, zdrowy tryb życia).

Co ciekawe, wielu badanych wskazywało na potrzebę działań o charakterze integracyjnym i więziotwórczym. Jak to ujmie jedna z przedstawicielka Klubu Seniora „Aktywni”:

„Dla mnie ważne żebyśmy robili tutaj w Iwkowej takie działania wspólnie, nie tylko że sami seniorzy czy młodzież, tylko wspólnie, tak integracyjnie. Żebyśmy wszyscy czuli się ważni, potrzebni, żeby młodzież nie chciała tylko uciekać ale doceniała co tu mamy”.

Także osoby młode widzą wartość aktywności o charakterze integracji międzypokoleniowej. Oto wypowiedź jednej z uczennic gminnej szkoły podstawowej:

„Może to niepopularne, ale ja dużo informacji co się dzieje, co jest ciekawe to mam od babci. Ona to jest taką chodzącą biblioteką. Myślę, że to nie tylko dla mnie było by ciekawe żeby nasze babcie czy inne starsze osoby przyszły tutaj do szkoły czy do GOK i poopowiadały na przykład o historii, jak tu się kiedyś mieszało, co robiły w naszym wieku”.

Sami uczniowie mówili równie o działaniach integrujących szkoły i ich społeczności:

„Wiadomo że tu w szkole i na wiosce to się znamy, ale te osoby z innych szkół, miejscowości, to jak są jakieś zawody to tak. Ale to wtedy oczywiste że konkurujemy. Może warto żeby zrobić jakieś wspólne nie wiem imprezy, ognisko, czy pokaz filmu, żeby się lepiej poznać, normalnie pogadać”.

Jeżeli chodzi o uczniów to analizując materiał badawczy widać potrzebę inicjatyw **wzmacniających/budujących poczucia sprawstwa młodych osób** – czyli przekonania młodych ludzi, że mają realny wpływ na swoje otoczenie, wybory i decyzje. Działania, inicjatywy oparte na uczestnictwie i zaangażowaniu wzmacniają postawę: „mogę coś zmienić”, co sprzyja budowaniu odpowiedzialności, aktywności społecznej oraz gotowości do podejmowania własnych inicjatyw. Kiedy młodzież widzi efekty swojej pracy – np. w projektach kulturalnych, działaniach lokalnych zwiększa się ich motywacja, wiara we własne możliwości i zdolność do współdziałania.

Zaprezentowane wyżej potrzeby są oczywiście z różnego poziomu i zakresu jeżeli o realność ich zaspokojenia, patrząc na uwarunkowania finansowe, specyfikę programu Dom Kultury+ Inicjatywy Lokalne.

5. Czy można inaczej albo więcej? Typ i potencjał inicjatyw.

Ankietowani mieszkańcy pytani byli o to w jakie inicjatywy czy działania chcieliby się aktywnie włączyć uwzględniając swoje umiejętności i zainteresowania. Przy analizie poniższych postulatów i pomysłów warto

pamiętać że duża część z nich ma charakter marzeń, gdzie sami mieszkańcy formułowali pomysły, potrzeby często bez określania warunków brzegowych (finansowych, czasowych, prawnych) ich wdrożenia, niemniej warto je przywołać aby zobaczyć spektrum pomysłów. Wśród odpowiedzi pojawiły się następujące kategorie:

Sport/aktywność ruchowa - Turnieje, zawody sportowe (na Orliku w Wojakowej, boisku w Kętach, boisku IVA)

Założenie klubu siatkarskiego

Obozy sportowe

Pokazy karate

Aktywności rowerowe (wycieczki, zawody, przygotowanie trasy rowerowej, miejsc do skakania)

Wycieczki piesze

Survival w lesie

Wspólne wyjazdy dla dzieci i osób starszych – integracja międzypokoleniowa

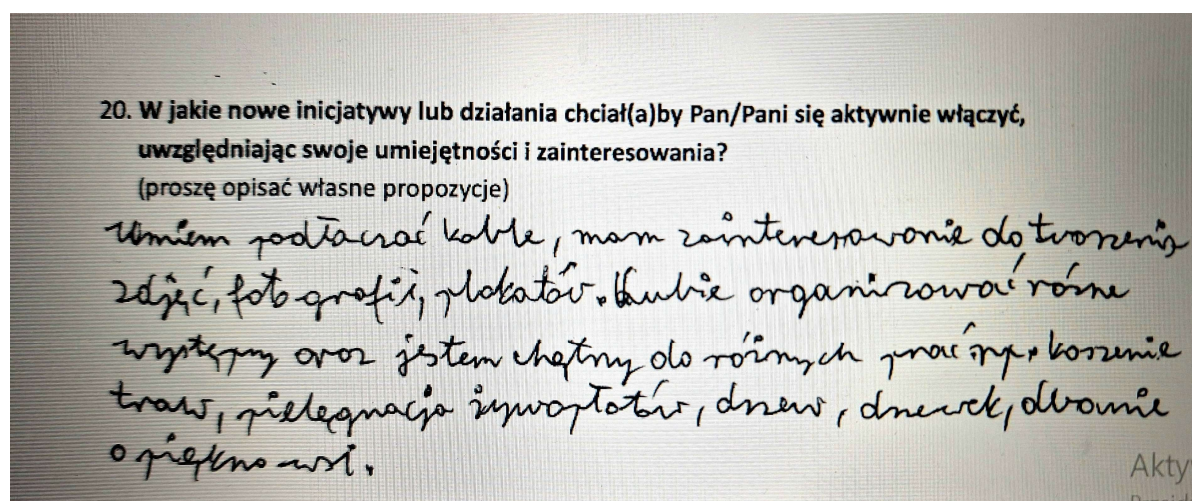
Wydarzenia/imprezy – koncerty, festyny (w Wojakowej), potańcówki, występy zespołów folklorystycznych chórów ludowych

Warsztaty/zajęcia – fotografia, kulinaria (również zajęcia ze zdrowego żywienia, dietytyki), zajęcia, kursy taneczne (towarzyski, hip-hop, brake-dance), zajęcia ze śpiewu,

Zajęcia dotyczące dobrostanu, zdrowego trybu życia (ćwiczenia rozciągające, rehabilitacyjne dla seniorów, masaże)

Rękodzieło (mydło, biżuteria, wyszywanie)

Inne - budowa siłowni na świeżym powietrzu, szkolenia/kursy wojskowe, militarne.

Analizując wypowiedzi badanych, **widać zapotrzebowanie na działania w obszarze inicjatyw lokalnych**. Mieszkańcy (w różnym wieku) mają potrzebę wspólnych spotkań, różnego rodzaju warsztatów/aktywności pozwalających się czegoś pożytecznego nauczyć wspólnie z innymi.

U części mieszkańców widać potrzebę i gotowość dzielenia się doświadczeniem i/lub własnymi umiejętnościami.

Wyrażania wielokrotnie potrzeba różnego rodzaju imprez plenerowych w przestrzeni otwartej sprzyja **spotkaniu różnych grup wiekowych**,

społecznych i kulturowych, tworząc przestrzeń do integracji i wzmacniania lokalnych więzi. Tego typu inicjatywy pełnią nie tylko funkcję rozrywkową, ale również **budują poczucie wspólnoty**, wzmacniają **identyfikację z miejscem** oraz dają szansę młodzieży na aktywne uczestnictwo i współtworzenie lokalnej kultury.

W wątku integracji międzypokoleniowej warto myśleć o integracji młodzieży z seniorami, co niesie ze sobą szereg korzyści edukacyjnych i społecznych. Dla młodych to okazja, by poznać lokalne dziedzictwo „z pierwszej ręki” — poprzez osobiste historie, doświadczenia i umiejętności przekazywane przez starsze pokolenie. Taka bezpośrednia wymiana wzmacnia nie tylko świadomość kulturową, ale również poczucie więzi z miejscem zamieszkania i szacunek dla tradycji. Z drugiej strony seniorzy, dzieląc się swoją wiedzą i pasją, mogą poczuć się docenieni i potrzebni, co sprzyja ich aktywizacji społecznej. Działania międzypokoleniowe redukują stereotypy, budują zrozumienie między grupami wiekowymi oraz kształtują postawę współpracy, tolerancji i wzajemnego wsparcia. Dodatkowo takie działania wzmacniają kompetencje społeczne młodzieży — uczą słuchania, zadawania pytań, pracy zespołowej i dialogu. W dłuższej perspektywie rozwijają też empatię oraz budują postawę otwartości na różnorodność doświadczeń i poglądów.

Ogólne wnioski z analizy wypowiedzi mieszkańców pokazują, że możliwość realizacji własnych, oddolnych inicjatyw w ramach II części projektu „Kultura bez barier” jest dla nich bardzo atrakcyjna.

Uczestnicy wskazują potrzebę rozwoju swoich kompetencji w obszarze psychologii seniora oraz tożsamości seniora – widzą to w formie warsztatów komunikacji, na których wypracowywano by sposoby docierania do seniorów.

Jak widać zgłaszane pomysły na inicjatywy częściowo pokrywają się już z istniejącą ofertą GOK (wydarzenia, zajęcia, wycieczki) – pokazuje to jednak duże zapotrzebowanie na tego typu ofertę i pośrednio pokazuje że program GOK jest adekwatny do potrzeb mieszkańców.

Zestawiając pomysły na inicjatywy z doświadczeniami innych domów kultury uczestniczących przez lata w Programie DK+ Inicjatywy lokalne widać, że historie lokalne są czynnikiem integrującym mieszkańców⁸.

⁸ <https://sferadialogu.pl/podsumowanie-konwentu-w-ramach-programu-dom-kultury-edycja-2024-zadanie-i-inicjatywy-lokalne-wspolczesne-wyzwania-i-perspektywy-rozwoju/>

Podsumowanie

Proces jakim jest diagnoza lokalna realizowana w modelu partycypacyjnym daje szansę nie tylko na zabranie danych, ale również na zaangażowanie, budowanie motywacji do dalszych działań lokalnych uczestników badania (samyh mieszkańców). Wydaje się, że ten postulat został zrealizowany w wypadku diagnozy lokalnej prowadzonej latem 2025 roku w ramach programu Dom Kultury + Inicjatyw Lokalne. Udało się zebrać opinie kilkuset mieszkańców i mieszanek gminy, z różnych grup wiekowych oraz zamieszkujących wszystkie sołectwa w gminie. Warto tu podkreślić, że podczas diagnozy prowadzonej w ramach przygotowania Strategii Rozwoju Gminy Iwkowa na lata 2023-2030 zebrano opinie sześćdziesięciu kilku mieszkańców⁹ – obecna diagnoza w ramach projektu „Kultura bez barier” jest więc największym aktualnym badaniem ilościowo-jakościowym przedstawiającym potrzeby i opinie mieszkańców gminy Iwkowa. Ponadto nasza diagnoza pozwala formułować założenia do realizacji inicjatyw lokalnych i szerzej rysuje kierunki rozwoju społeczno-kulturalnego w gminie. Warto ją, a raczej wybrane jej elementy - szczególnie te jakościowe) cyklicznie powtarzać, aby widzieć zmiany i modyfikować wspólnie tworzoną ofertę

⁹ <https://iwkowa.pl/aktualnosci/strategia-rozwoju-gminy-iwkowa.html>

społeczno-kulturalną w Iwku, tak żeby faktycznie, jak głosi tytuł projektu, była to „Kultura była bez barier”.